

RAZVOJ TURIZMA NA BLEDU PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

BOŽO BENEDIK

Po prvi svetovni vojni so se pojavljala različna gledanja na to, ali je na Bledu potrebno razvijati turizem ali ne. Podobne dileme so se pojavile tudi po drugi svetovni vojni. Postavljalo se je vprašanje, ali naj Bled postane upravni center za radovljjsko območje in se bolj posveti industriji in gozdarstvu, kakor pa turizmu. Nekateri so menili, da je potrebno na Bledu vso prednost dati razvoju tekstilne in zlasti še lesne industrije, skupaj z razvojem gozdarstva. Bled naj bi postal spalno naselje za jeseniške in leške delavce, na turističnem področju pa naj bi prevladoval delavski turizem in s tem skrb za delavca. Bogatini in bogatinke z razgaljenimi hrbti nam niso potrebni, so glasno vzklikali na mitingih, ki so bili priljubljena oblika takratnih krajevnih zborovanj. Na srečo pa so zmagali razum, blejske naravne lepote in skoraj stoletna turistična tradicija. Pri tem so imeli pomembno vlogo tudi v slovenskem republiškem centru, kjer so bili vsaj delno naklonjeni razvoju slovenskega in s tem tudi blejskega turizma.

Vojna ni prizanesla ne blejskim hotelom ne turističnim objektom. Večji del hotelov in drugih turističnih objektov je služil nemški vojski, policijskim enotam, okupacijskim uradom in njihovim uradnikom, vojaškim skladiščem, okrevališčem in vojaškim stanovanjem. Tako je bilo tudi prva leta po drugi svetovni vojni. Hotele in turistične objekte so zasedle enote nove jugoslovanske vojske, stanovanja v zasebnih hišah, kjer so imeli zasebne turistične sobe, pa delavstvo iz gozdarskih in lesno industrijskih obratov z Bleda, zaposleni v Železarni Jesenice in Tovarni Verig iz Lesc ter manjših obrtnih podjetjih iz radovljjske in jeseniške občine. Nekateri turistični objekti so bili namenjeni tudi za rehabilitacijo za okrevance in borce. Le nekaj hotelskih in turističnih objektov je bilo za silo uporabnih tudi za tujski promet, kot npr. hotel Toplice, hotela Lovca in Jelovica in dvorana v Kazini, ki je zlasti služila za mitinge in zabavne prireditve. Nekaj je bilo tudi turističnih gostišč. Gledano v celoti, lahko trdimo, da je bilo prva leta po drugi svetovni vojni na Bledu še kar nekaj kolikor toliko spodobnih turističnih ležišč. Kar se tiče kvalitete turističnih storitev, pa je potrebno reči, da so vodenje blejskih gostišč prevzeli kadri, ki niso bili večji gostinstva. Nove oblasti so v celoti izločile bivše hotelirje in lastnike turističnih objektov.

Prve mesece po vojni so v Ljubljani predlagali, naj se na Bledu osnuje podružnica Turističnega društva Slovenije.

Konec avgusta 1945 je Ministrstvo za trgo-

vino in preskrbo Narodne vlade Slovenije pozvalo Krajevni odbor OF na Bledu, naj pripravi posvet, na katerem bi se pogovorili o obnovi turističnih objektov in turističnih naprav, ter pripravili načrt za organizacijo bodoče blejske tujske prometne službe. Na posvet so povabili tudi predstavnike okoliških turističnih krajev, npr. iz Lesc, Radovljice, Brezj in Gorij, ki so bili že pred drugo svetovno vojno turistično zanimivi.

Tudi sicer so se v republiškem centru zavedali pomena turizma. 1. aprila 1946 je v Ljubljani potekala konferenca o organizaciji tujškega prometa v Sloveniji. Na podlagi sklepa te konference, so 25. aprila 1946 sprejeli začasna pravila Turističnega društva Slovenije. Prvi člen pravil je določal, da je Turistično društvo Slovenije obče koristno društvo, ki naj ob sodelovanju širokih ljudskih množic in množičnih organizacij skrbi za razvoj in dvig tujškega prometa na območju Slovenije. Osnovo Turističnega društva Slovenije so sestavljale podružnice društva, ki naj bi jih ustanovili v vseh krajih s turističnimi ambicijami.

Za začetek turistične sezone 1946/47 so se na Bledu že dobro pripravljali. Očistili so nekatere hotele in gostišča, nabavili so nekaj nove opreme, oziroma uporabili inventar, ki so ga zasegli v nekaterih zaplenjenih blejskih vilah in pri bivših hotelirjih. Predsednik Turističnega društva Slovenije dr. Ciril Žižek je 3. junija 1946 pozval Mestni ljudski odbor Bled, naj v začetku turistične sezone pripravi občni zbor blejske podružnice Turističnega društva Slovenije. Ker je Mestni ljudski odbor Bled menil, da do postavljenega datuma ni mogoče pripraviti občnega zbora, so ustanovitev podružnice Turističnega društva Slovenije na Bledu prestavili na kasnejši čas. Podružnico slovenskega turističnega društva so na Bledu ustanovili šele 2. februarja 1947, na sestanku, ki ga je sklical Aleš Jelenc, predsednik takratnega Okrajnega ljudskega odbora Jesenice, v katerega upravni okvir je sodil tudi Bled. Tonalogo je izpeljal Anton Kunčič, ki je bil referent za turizem pri Mestnem ljudskem odboru Bled. Leta 1950 se je Turistično društvo Slovenije reorganiziralo. Preimenovalo se je v Turistično zvezo Slovenije, dotedanje podružnice pa so se preoblikovale v samostojna turistična društva, ki so se ponekod imenovala tudi olepševalna društva.

Leta 1953 je v okviru Turistične zveze Slovenije začela izhajati tudi revija Turistični vestnik.

Zaradi vse večjega števila turističnih (ponekod olepševalnih) društev, centrala Turistične

zveze Slovenije ni uspevala več zadovoljivo pomagati posameznim društvom. Zato so v Kranju na pobudo Okrajne gospodarske zbornice 24. oktobra 1955 ustanovili področno stalno turistično konferenco, ki je po avgustovski upravni reformi pokrivala tudi območje ukinjenega Okrajnega ljudskega odbora Jesenice, ki je dotlej upravno zajemal tudi območje Bleda.

Zaradi regionalne razdelitve Slovenije so postale aktualne regionalne turistične zveze. V Kranju so 29. marca 1957 ustanovili Gorenjsko turistično podzvezo, katere prvi predsednik je postal Dušan Horjak, tedanji podpredsednik Okrajnega ljudskega odbora Kranj, za tajnika pa je bil izbran Božo Černe.

K podzvezi so že v prvih letih pristopile številne športne, kulturne, gostinske, transportne in druge organizacije, pa tudi nekatere gospodarske organizacije, ki so se čutile povezane s turizmom, kot npr., Elan Begunje, Žičnica Vitranc iz Kranjske gore, Komunalna banka Gorenjske itd.

Ena od zelo pomembnih nalog podzveze je bilo posodabljanje turistične propagande. Pripravili so nov, do tedaj najlepší turistični propekt Bleda, pa tudi nekaj skromnejših propektov manjših gorenjskih turističnih krajev. Kasneje so blejski turistični delavci propagandnemu gradivu namenjali vse večjo pozornost. Natisnili so več kvalitetnih propektov Bleda, enega so tiskali celo v tujini. Blejski turistični delavci so v sodelovanju z nekaterimi belgijskimi gosti, ki so bili zlasti ribiči, pripravljali scenarij za turistični film o Bledu. Vendar pa tedanji predpisi niso dovoljevali snemanja in zato filma niso posneli. Na podzvezi so se odločili za sofinanciranje nekaterih gorenjskih tradicionalnih športnih, folklornih in kulturnih ter zabavnih prireditev. Pomen povezave med Alpami in morjem pa je predstavljala razstava «Alpe–Jadran». Gorenjska turistična podzveza je skupaj z Alpskim letalskim centrom Lesce, s katerim je bila personalno in materialno povezana, vzpostavila, res le za krajši čas, letalsko linijo Dunaj–Bled–Dubrovnik.

Nadvse koristna in vzpodbudna pa je bila akcija podeljevanja posojil za urejanje in posodabljanje privatnih turističnih sob. Res je, da so številni prejemniki posojeni denar porabili tudi za ureditev hiš, vendar je bil večji del denarja le porabljen za izboljšanje privatne turistične ponudbe na Gorenjskem, predvsem pa še na Bledu.

Gorenjska turistična podzveza je skupaj s Turističnim društvom Bled ustanovila turistično agencijo Triglav, ki se je v precejšnji meri ukvarjala tudi z oddajanjem zasebnih blejskih turističnih sob. Poslovne prostore je imela v blejskem hotelu Park, vodil pa jo je znani turistični delavec Pavel Merlak. Ni pa vzdržala konkurence z veliko močnejšo turi-

stično agencijo Putnik, ki je imela svoje poslovalnice po vsej državi in je sodelovala tudi s tujimi turističnimi agencijami. Kljub velikim naporom, je domača turistična agencija Triglav kmalu propadla. Priključila se je turistični agenciji Kompas. V začetku petdesetih let se je na iniciativo slovenskih oblastnih organov število turističnih društev v republiko precej povečalo. Leta 1951 je bilo na območju Slovenije 21 turističnih društev, leta 1952 pa že kar 38. Med temi jih je bilo kar 10 na območju Okrajnega ljudskega odbora Jesenice in med njimi tudi turistično društvo na Bledu, katerega občni zbor je 24. januarja 1952 v hotelu Jelovica sklical Mirko Poč, ki je tedaj vodil blejsko hotelsko združenje Hotelturist. Glavni krivec za sorazmerno kasno ustanovitev blejskega turističnega društva je bila občinska uprava, pri kateri je bila združena vsa turistična dejavnost. Takoj po ustanovnem občnem zboru Turističnega društva Bled so sklicali redni zbor. Za prvega predsednika društva, ki je tedaj štelo le 30 članov, so izvolili Mirka Poča, za podpredsednika pa Rajka Gradnika, člani upravnega odbora pa so postali Zdravko Rus, Janez Kenda, Božo Prevorsek, Avgust Erat, Zvonko Janežič, Ivan Plemelj ter Oskar Delkin. V okviru upravnega odbora so se postopno razvile razne komisije, npr. za propagando, urejanje kraja, za prireditve, krojil pa je tudi smernice za oddajanje zasebnih turističnih sob. Nadzorni odbor pa so sestavljali Bogdan Šanca, ki je še danes priznan turistični delavec, Ruža Dolšak–Jurkovič in Stevo Pulitika.

Delavnost in sodelovanje s širšim krogom turističnih delavcev ilustrirajo podatki o sestankih upravnega odbora in skupščin oziroma občnih zborov društva. V desetletju od 1958 do 1969 so se sestajali od desetkrat do sedemnajstkrat na leto. To nam nakazuje, da se je odločanje o blejskem turizmu vse bolj osredotočalo na posamezne člane upravnega odbora, bolje rečeno, na tajnike društva. Tudi udeležba na društvenih zborih je bila zelo različna, od 75 pa do 326 članov.

Že na začetku je prišlo do hudih težav, saj je bilo društvo brez denarja, kar je onemogočalo njegovo delovanje. Na eni izmed sej so sprejeli sklep, naj se Turistično društvo na Bledu razpusti. Posredovati je moral celo predsednik Turistične zveze Slovenije Albert Jakopič. Neskladja so se počasi umirila in društvo je postopno začelo normalno delovati.

Prvemu predsedniku Mirku Poču (1952/3) je sledil direktor hotela Park Anton Kunčič (1954–1957), ki sta mu do leta 1956 kot podpredsednika pomagala Rajko Gradnik in Janez Kenda. Tajniško delo je do leta 1954 opravljal Bogdan Šanca, nato pa do leta 1956 Zvonko Savnik. Od 1958 do 1965 je predsedniško dolžnost opravljal Jože Kapus, podpredsedniško Anton Kunčič, tajnik pa je bil

ponovno Bogdan Šanca, ki se je povsem predal razvoju blejskega turizma. Od 1965 do 1981 je bil predsednik Turističnega društva Bled Polde Pernuš, podpredsednik je bil sprva Jože Kapus, nato pa Ivan Fabjan do leta 1975, ko je podpredsednik ponovno postal Jože Kapus. Leta 1965 je tajniške posle prevzel Franc Šmit. Po politični volji in zaradi svoje popularnosti je leta 1981 predsednik blejskega turističnega društva postal Bogdan Šanca, podpredsednik pa Matjaž Završnik, ki je leta 1983 postal tudi predsednik društva. Istega leta je Franca Šmida kot tajnika zamenjal Marko Potočnik.

Imena funkcionarjev Turističnega društva Bled nakazujejo politične usmeritve pri uresničevanju turistične politike kraja, ki je bila včasih bolj, drugič pa manj uspešna.

Do leta 1965 so občni zbori turističnega društva potekali vsako leto. Od druge polovice šestdesetih let pa je blejsko turistično društvo poslovalo po pravilih, ki so jih sprejeli leta 1965 in so jih leta 1975 prilagodili novemu zakonu o društvih. Po društvenih pravilih je bil najvišji organ društva občni zbor, ki so ga sklicevali vsaki dve leti, vmes pa so obvezno sklicevali konferenco društva. Operativno je društvo vodil upravni odbor, po pravilih iz leta 1975 pa so uvedli še društveno predsedstvo, kar naj bi še pospešilo in ekonomiziralo društveno poslovanje. Društveno predsedstvo so sestavljali predsednik, podpredsednik in tajnik društva ter predsedniki posameznih komisij, ki so delovale v okviru društva (za propagando, za prireditve, za urejanje kraja itd.). Predsedniki komisij so bili obvezno člani upravnega odbora. Člane komisij je imenoval upravni odbor društva izmed domačih turističnih delavcev, članov društva. Leta 1971 je bila k delovanju društva pritegnjena tudi čolnarska sekcija, ki od takrat ureja poslovanje in problematiko blejskih čolnarjev. V upravnem odboru so zastopani tudi predstavniki izvoščkov ter predstavniki krajevnih skupnosti Bohinjska Bela in Zasip. V društvenem okviru deluje tudi organizacijski odbor za blejsko kmečko ohcet, ki je vsako leto največja folklorna prireditev na Bledu. Med najbolj delavnimi pa je folklorna skupina, ki je organizacijsko povezana v Kulturno umetniško društvo Bled.

Na občnih zborih in konferencah upravni odbor društva poroča o svojem delu in obvezno poda analizo o turističnem prometu v minulem obdobju. Za vsak občni zbor ali konferenco društvo pripravi obsežno poročilo o turistično gostinski dejavnosti, o turističnem prometu in o turističnih prireditvah, ki je prava kronika dogajanja na Bledu. Poročilo je podkrepjeno s številnimi statističnimi podatki. Zadnje tako obsežno poročilo je bilo napravljeno leta 1984. Finančno društveno poročilo pa je podano samo na občnih zborih.

Turistično društvo Bled je imelo pomembno vlogo pri organizaciji in financiranju številnih blejskih prireditev, pri nekaterih pa je le sodelovalo s svojim finančnim deležem.

Leta 1950 je na Bledu potekalo padalsko prvenstvo v skokih v jezero. Letala s padalci so vzletala z letališča v Lescah. Značilno za to prireditev je bil za tiste čase izredno velik obisk gledalcev, k čemur je prispevala dobra propaganda po sindikalnih organizacijah.

Med zgodnejše prireditve sodi organizacija Alpske vožnje z motornimi vozili preko Pokljuke, Zgornjesavske doline, Jelovice na Primorsko. Glavni pobudnik teh prireditev je bilo Avto-moto društvo Bled, ki ga je vodil Milan Studen. Ker so bili ta čas domači avtomobili še redkost, so se voženj udeleževali predvsem tujci, zlasti iz Posarja. Zaradi pomanjkanja denarja so Alpske vožnje morali opustiti. O teh vožnjah in s tem v zvezi tudi o Bledu in jezeru, je bilo v tujem tisku napisanih več člankov, kar je bila dobrodošla brezplačna propaganda za blejski turizem.

V šestdesetih letih sta na Bledu potekali dve glasbeni prireditvi. Prva je bila Jazz festival, druga pa Slovenska popevka. Pobudnika Jazz festivala sta bila Aleksander Skale in Jure Rožnik iz Ljubljane. Na Bledu so se zbrali izbrani jazz glasbeniki iz celega sveta. Uspeh prireditve je bil zelo velik, domačini pa so si pridobili pomembne organizacijske izkušnje. Velik uspeh so doživeli tudi festivali Slovenske popevke. Obe prireditvi sta sčasoma zaradi finančnih težav zamrli. V začetku osemdesetih let so poskušali ponovno oživiti Jazz festival, uspeh pa je bil dosti skromnejši kot v prejšnjem obdobju.

V prvem obdobju se je društvo veliko posvečalo zabavi gostov. Osrednje zabavišče je bila dvorana v Kazini, kjer so skrbeli za dobro glasbo. Nastopal je tudi tedaj priznani ljubljanski radijski orkester, ki ga je vodil Bojan Adamič. Prirejali so pevske, plesne in folklorne prireditve domačih umetniških skupin. Gostje so se navduševali nad revijo, ki so jo poimenovali Bled, oh ti moj Bled, ki pa je bila na dokaj skromni umetniški ravni, pa tudi nad nastopi barskih plesalk. Razmišljali so o proslavi 100-letnice Riklija na Bledu, vendar se organizacije te prireditve niso lotili. Ker je bilo potrebno nastopajoče umetnike plačati, so pogosto nastajali spori med društvom in upravo hotela Park, v okviru katerega je delovala blejska Kazina. Društvo je krilo del stroškov tako za prireditve v Kazini kakor tudi za zimske zabavne prireditve v hotelih Toplice in Jelovica. V sedemdesetih letih ni več zaslediti društvenega finančnega sodelovanja pri prireditvah v Kazini, saj so bile kazinske prireditve zadeva posameznih hotelov. Prireditve so počasi postale finančno nedonosne, zato so leta 1975 Kazino za nekaj let celo zaprli. To je povzročilo negodovanje na Bledu,

pa tudi v Ljubljani.

Z izborom glasbe in konferansjejev v hotelu Park in v baru je imelo društvo veliko dela. To velja še zlasti za izbore konferansjejev, saj je bil ta poklic pri nas malo znan. Nastopali so Emil Frelih, Velimir Damič, Ivo Juriša, med domačimi napovedovalci pa sta se poskušala Mirko Lakota in Matjaž Korošec. Turistično društvo se je veliko ukvarjalo s propagando. Leta 1965 je sodelovalo z založbo Jugoslavija iz Beograda in z dr. Jožetom Kastelincem pri izdaji prvega turističnega vodiča Bleda, ki je bil napisan v štirih jezikih. Poleg izbranega besedila je bil vodič opremljen z 68 fotografijami blejskih kulturnih in naravnih znamenitosti. Naslednja podobna publikacija je izšla leta 1978, ko je Zavod za pospeševanje in razvoj turizma pripravil kratko fotomonografijo Bleda, prav tako v štirih jezikih. Leta 1989 pa je izšla knjiga z naslovom Fotomonografija Bled.

Turistično društvo Bled je na pobudo radovljiških okrajnih mož leta 1955 v zgornjih prostorih Kazine pripravilo razstavo z naslovom Bled-Commerce, na kateri so se predstavili izdelovalci obrtnih in industrijskih izdelkov Jugoslavije. Tako so oživili gornje prostore Kazine, pa še nekaj denarja za delovanje društva je ostalo. Ko razstava ni bila več aktualna, so ta prostor po nasvetu arh. Stanka Rohrmanna preuredili, tako da je le manjši del ostal namenjen za razstave, ostalo površino pa so namenili za čitalnico, ki je bila dobrodošla predvsem domačim gostom.

V začetku leta 1958 so si Blejci zamislili Blejske turistične informacije. Sprva so bili to le preprosti programi blejskih turističnih prireditvev, kasneje pa so prerasle v vsebinsko bogate knjižice, s programom turističnih prireditvev in izletov ter opisi Bleda in okolice. Ta knjižica je danes ena najzanimivejših slovenskih turističnih publikacij, ki je napisana v štirih jezikih in se deli brezplačno.

Na pobudo Šahovske zveze Slovenije so se leta 1959 na Bledu lotili organizacije šahovskega turnirja kandidatov za šahovsko svetovno prvenstvo. Tekmovanje je potekalo v sicer ne najbolj primernih spodnjih prostorih Kazine. Na turnirju kandidatov, ki je trajal 21 dni, so zabeležili kar 12.993 obiskovalcev, od vstopnine pa se je nabralo 504.000 din.

Leta 1961 so, predvsem zaradi jubilejnega šahovskega veleturnirja, zgradili Festivalno dvorano in odslej so se dvoranske prireditve odvijale v njej.

Pomembna propagandno afirmacijska dogodka za blejski turizem sta bili leta 1962 in 1970 zasedanji Alpske propagandne skupnosti, katere glavna naloga je propagiranje alpskih letovišč v Združenih državah Amerike.

K propagandi blejskega turizma so prispevali tudi Japonci, ki so tu leta 1977 snemali odlomke za film z naslovom Orient expres.

Da so za blejski turizem pomembne prireditve nemoteno potekale, so za vsako večjo turistično prireditev pri Turističnem društvu Bled postavili posebne prireditvene odbore.

Precej zgodaj so se na Bledu začeli zavedati pomena tujih gostov za razvoj turizma. Najsposobnejši gostinci so se skupaj z okrajno oblastjo odločili za propagandni pohod po Avstriji in Nemčiji. Obiskali so turistične biroje, ki so pred leti že sodelovali z Bledom. Potovanja so se udeležili Jože Kapus, Anton Kunčič, Janez Kenda, Pero Zamanja, Janez Vidic in Bogdan Šanca. Potovanje je vznemirilo krajanje in blejske politične faktorje, ki so se spraševali, kdo jih je na inozemsko potovanje poslal in zakaj je bilo to sploh potrebno. Šele podrobno poročilo je pomirilo razgrete duhove.

Po letu 1954 so se na Bledu začele pojavljati prve večje skupine turistov iz inozemstva, zlasti iz Holandije in Nemčije. Holanec Jan Switzer, ki je imel svojo agencijo v kraju Breda na Holandskem, je bil prvi, ki je po drugi svetovni vojni na Bled množično vodil tuje goste. Blejski turistični delavci so se znašli pred številnimi težavami, saj je bila tedanja turistična ponudba v Jugoslaviji zelo skromna. Gostje iz tujine so morali sami s seboj prinašati kvalitetnejše priboljške, kot so bili kava, čaj in podobno, kar je često povzročalo neprijetne zaplete pri carinskih pregledih na meji. Blejski turistični delavci so se lotili tudi zimskega turizma. Pripravili so številne prireditve v hotelih, če pa je jezero zamrznilo, so bili na voljo prijetni sprehodi, kegljanje na ledu in drsanje. Nekajkrat so pripravili tudi motoskjöring, ki je privabil veliko gledalcev (preko 5.000), tekmovalci pa so prišli tudi iz Avstrije in Italije. Na žalost so nekatere prireditve zaradi odjuge propadle. Zaradi poostretnih varnostnih ukrepov so ga v kasnejših letih opustili.

Jezerska ledena ploskev je posebna turistična atrakcija, ki jo je treba, kadar zapade sneg, pometati, česar pa niso opravljali s pretirano zavzetostjo. Domačina inž. Janez Bohinj in inž. Janko Benedik sta za čiščenje snega na zamrznjenem jezeru skonstruirala posebno vozilo. Vozilo je lahko služilo tudi za vleko po zamrznjenem jezeru. Zaradi varnosti pa ga razen ob zares dobro zamrznjenem jezeru niso spustili na jezerski led.

Na Straži so turistični delavci pripravili tekmovalno sankališče, za smučarje pa usposobili žičnico in že leta 1954 uredili kar zahtevno smučarsko progo. Drugo smučarsko progo so uredili proti vili Rožnik. Pomembna so tudi smučišča na Zatrniku, kjer so v organizaciji društva leta 1972 smučali prvi ameriški astronauti, katerim so pripravili poseben zabavno turistični program.

Prispevek Turističnega društva Bled pri urejanju kraja je zelo pomemben, pa vendar

so republiške upravne in politične oblasti leta 1966 menile, da Bled močno zaostaja za turistično urejenostjo jadranskih letovišč. Tudi zato so leta 1968 odprli Vilo Bled, v kateri so začeli prirerjati kvalitetne umetniške razstave.

Društvo je sodelovalo tudi pri izdelavi osnutka urbanističnega programa Bleda, delo arh. Eda Ravnikarja, in pri sprejemanju prvega urbanističnega načrta Bleda, ki sta ga izdelala arhitekta Rado Jemc in Milan Jerala, in sicer pri določanju lokacij za izgradnjo turističnih kapacitet. Velik je bil društveni vpliv tudi pri urejanju komunalne problematike kraja, npr. pri gradnji kopališča, pri posodobitvah cest in ulic ter sprehajalnih poti po Bledu in okolici. Sodelovalo je tudi pri nakupu posebnega stroja za čiščenje cest in ulic. Od leta 1967 dalje poteka tudi akcija za lepši zunanji izgled blejskih zasebnih hiš.

V šestdesetih in sedemdesetih letih so blejsko turistično ponudbo popestrile številne, zlasti poletne prireditve. Vsako leto poteka tekmovanje barmanov, leta 1970 pa so organizirali svetovno prvenstvo barmanov.

Z letom 1968 so na pobudo člana turističnega društva Milana Ivanuša pričeli z organizacijo turnirjev bridga, leta 1971 pa so organizirali prireditev z naslovom Pesem poletja. Pomembna je blejska kmečka ohcet, ki so jo prvič priredili leta 1953. Na prvi kmečki ohceti, ki so jo po treh letih morali opustiti, je nastopil tudi kvintet bratov Avsenik. V kasnejših letih, od leta 1977 dalje, so ohcet s pomočjo Tončke Maroltove večkrat kvalitetno izboljševali.

V blejski turistični ponudbi so zelo pomembna velika veslaška tekmovanja, med njimi tudi svetovna prvenstva, ki jih je RTV Ljubljana prenašala v širši prostor, kar je imelo pomemben propagandni učinek.

Izredno velike množice na Bledu privabi vsakoletni poletni ognjemet ob krajevnem prazniku ali pred Dnevom vstaje slovenskega naroda. Posebna atrakcija ognjemeta je osvetlitev jezera z več tisoč lučkami v jajčnih lupinah, ki so napolnjene z voskom. Te svečke skozi vse leto vliva in pripravlja domačin Andrejček Vidic. V zadnjih letih si je ognjemete ogledalo celo do 30.000 obiskovalcev.

Turistično društvo Bled je organiziralo ali pa sodelovalo pri organizaciji gorenjskih turistično-gostinskih zborov, ki so se po letu 1981 spremenili v srečanja gorenjskih turističnih delavcev. Največ sredstev za svoje delovanje je blejsko turistično društvo zbralo s turistično takso. V prvem povojnem obdobju je v celoti pripadala blejski občini, kasneje pa društvu. Taksa pa ni mogla pokriti vseh stroškov društva. Dogovorili so se, da morata določene prispevke za turistično dejavnost prispevati tudi gostinstvo in trgovina. Pri plačevanju gostinskega turističnega prispevka, ki je običajno znašal 2% od prometa, ni bilo veliko proble-

mov. Veliko več težav pa je bilo s plačevanjem turističnega prispevka pri trgovinskih organizacijah, še zlasti tistih, ki so imele sedeže izven Bleda. Kljub vsem prizadevanjem pa je denarja vedno primanjkovalo in se je dogajalo, da so zaradi tega morali včasih odpovedovati celo nastope promenadne godbe, ki je bila blejski ponos še v letih pred prvo svetovno vojno.

V zadnjih letih se turistična taksa deli med krajevno skupnost Bled, Turistično društvo Bled, Turistično zvezo Slovenije in prispevke za žičnice v občini.

Višina turistične takse je v povojnih letih znašala 2 do 5 din, medtem ko so bili sindikalni dopustniki oproščeni plačevanja takse. Kontrolo nad pobiranjem in trošenjem turistične takse je imela blejska, po letu 1961 pa radovljiska občina. Prav vsi blejski gostje pa so morali v prvih povojnih letih plačevati po 1 din za kanalščino.

Turistično društvo Bled se je lotevalo tudi investicijske dejavnosti. V letih 1955–1956 so s pomočjo Turistične zveze Slovenije in banknih posojil zgradili kamp v Veliki Zaki, ki so ga pozneje še obnavljali. V istem času so zgradili tudi mini golf v središču Bleda, ki še danes dobro služi svojemu namenu.

Potrebno pa je omeniti še obsežen program turističnega razvoja Bleda, ki ga je na pobudo občine Bled in Turističnega društva Bled leta 1959 izdelal inž. Vekoslav Sršen iz Turistične zveze Slovenije. To je bil prvi program te vrste, ki je podrobno obdelal obstoječe stanje in nakazal bodoči razvoj blejskega turizma.

Leta 1965 je Turistično društvo Bled ustanovilo Zavod za pospeševanje in razvoj turizma Bled, ki mu je načeloval Jože Kapus. To je bil prvi zavod take vrste v Sloveniji, verjetno pa tudi v Jugoslaviji. Njegova naloga je bila upravljanje z vsemi turističnimi in kulturnimi objekti kraja. V njegovo upravo so npr. spadali blejski grad, kamp v Zaki, mini golf, grajsko kopališče, žičnica na Straži. Njegova skrb je bila tudi obnova otoka in izgradnja igrišča za golf. Predvidevali so, da bodo vse naloge zavoda uspeli pokrivati z dobičkom, ki naj bi ga ustvarjala igralnica, v katero je bil vložen tudi tuji kapital. To se ni v celoti uresničilo, kar je obstoj zavoda močno zamajalo. Sicer pa se je Zavod za pospeševanje in razvoj turizma občasno ukvarjal tudi s turistično propagando, sodeloval pa je tudi pri sofinanciranju priprave knjige o blejski zgodovini, ki jo je pripravljala blejski župnik France Gornik. Skupaj s Turističnim društvom Bled je zavod financiral stroške Gornikovih študijskih potovanj v Brixen. Zaradi nekaterih nejasnosti, zlasti glede pristojnosti in lastništva nad premoženjem, pa tudi zaradi osebnih sporov, je med društvom in zavodom prihajalo do občasnih nesoglasij. Leta 1980 se je Zavod za pospeševanje in razvoj turizma Bled priključil Hotelske-

mu turističnemu podjetju Bled. To pa na Bledu ni bilo vsem po volji.

Leta 1973 se je Turistično društvo Bled lotilo dotedaj največje akcije. Ustanovili so Interesno skupnost za izgradnjo športno turistične infrastrukture Bleda. Nekaj let zapored so že ugotavljali, da pozimi jezero zaradi milega vremena ni zamrznilo, zaradi česar Bled ni bil zanimiv za rekreativne drsalce in za hokej. Društveni člani so ugotovili, da Bled nujno potrebuje drsališče. Najprej so si pomagali z naravnim drsališčem pri TVD Partizan, kar pa ni bila najboljša rešitev. Prva naloga novoustanovljene interesne skupnosti je bila zato izgradnja športne dvorane. Ob pripravi načrtov, ki jih je izdelal blejski Zavod za urbanizem, je bilo veliko razpravljanja o dejavnostih, ki naj bi se odvijale v objektu. Med gradnjo pa so se investitorji srečali s številnimi težavami. Več kot trideset podjetij in ustanov je združevalo sredstva, zaradi finančnih težav so se investitorji zadolževali, zelo veliko težav pa so imeli s tehnično izvedbo strehe, ki so jo morali dodatno ojačevati. Objekt je bil dograjen leta 1977. Po končani gradnji je prenehala delovati tudi Interesna skupnost za izgradnjo športne in turistične infrastrukture Bleda. Športna dvorana je prišla v upravljanje Hotelsko turističnega podjetja Bled.

Na občnem zboru Turistične zveze Slovenije leta 1962 so sprejeli osnovne smernice delovanja zveze, regionalnih zvez in turističnih društev. Po sprejetih določilih naj bi turistična društva skrbela za uresničevanje gospodarskega in družbenega razvoja matičnih občin, sodelovala naj bi pri snovanju razvojnih načrtov turizma in gostinstva in pri reševanju urbanistične in komunalne problematike v svojem kraju. Društva naj bi se lotovala tudi nekaterih komercialnih dejavnosti. Zaradi izboljšanja devizne plačilne bilance, so se turistična društva morala veliko ukvarjati s propagando za pridobivanje gostov iz tujine. Za pridobivanje tujih in domačih turistov naj bi društva ustanavljala lastne informativne biroje. Ena od osnovnih nalog turističnih društev je bila tudi izboljšati kakovost bivanja za turiste. S temi naprednimi smernicami za delovanje turističnih društev v Sloveniji, katerih realizacija je marsikatero turistično društvo kadrovsko okrepilo, pa so prišla v nasprotja določila, oziroma pogosto enostranska tolmačenja kasnejšega zakona o društvih in zakona o združenem delu. To je v sedemdesetih letih pripeljalo do krize v blejskem turističnem življenju.

Nova zakonska določila so zahtevala tudi novo organizacijo turističnih društev. Opustila naj bi vse gospodarske dejavnosti, prireditve, ekonomsko propagando, oddajanje zasebnih turističnih sob, pa tudi vse akcije za povečanje investicijske in komunalne dejavnosti v kraju. Ta stališča je dosledno zagovarjal pred-

stavnik republiškega sekretariata za industrijo Drago Lipičar, katerega zagovornik na Bledu je bil vodilni človek Hotelsko turističnega podjetja Bled Stane Kajdiž. Vse dosedanje gospodarsko turistične naloge Turističnega društva Bled naj bi v bodoče opravljala Turistična poslovna skupnost Bled.

Na srečo Turističnega društva Bled pa se Turistična zveza Slovenije ni zavzemala za tako dosledno izpeljavo v novi zakonodaji določenih smernic. Predsednik Turistične zveze Slovenije Leopold Krese je bil za kompromisno rešitev pri na novo določenih nalogah blejskega turističnega društva. Zagovarjal je tezo, da turistična poslovna skupnost lahko najde dovolj dela v turističnih investicijskih prizadevanjih in v skrbi za gostinsko dejavnost ter v prizadevanjih za urejenost gostišč. Turistična poslovna skupnost oziroma turistične agencije naj bi prevzela tudi oddajanje zasebnih turističnih sob. Vse ostalo naj bi v bodoče bilo prepuščeno skrbi domačega turističnega društva. Po težkih pogovorih in pritiskih na Turistično društvo Bled, je nazadnje le prevladala kompromisna rešitev, katere rezultat je bila tudi šele leta 1980 ustanovljena Turistična poslovna skupnost Bled. Podobno kot na Bledu, so turistično poslovno skupnost ustanovili še na Obali, medtem ko drugod po Sloveniji ta oblika turističnega organiziranja ni zaživela.

Posledica sporov okoli nove organiziranosti na Bledu je bila, da je leta 1983 odstopil dotedanji tajnik društva Franc Šmit. Nasledil ga je Marko Potočnik, ki se je skupaj s predsednikom društva Matjažem Završnikom prilagodil novim smernicam.

V tem obdobju je krizo preživljala tudi Gorenjska turistična zveza Kranj, ki pa so jo razrešili z zamenjavo tajnika in reorganizacijo. Dotedanjega tajnika Karla Ceja je zamenjal Franc Štefe. Odslej je zveza poleg običajne turistične dejavnosti skrbela še za turistično vzgojo šolske mladine, za splošno turistično propagando, nudila je pomoč gorenjskim turističnim društvom, pospeševala urejenost turističnih krajev, pripravila je turistični vodič po Gorenjskem itd.

V začetku osemdesetih let, prav sredi kriznega obdobja v turističnem razvoju Bleda, je Turistično društvo Bled precej slovesno praznovalo 125-letnico delovanja Arnolda Riklija na Bledu. Slavje je bilo združeno z občnim zborom društva, ki je 12. decembra 1980 potekal v Kazini. Ob tej priliki je društvo na stari vremenski hišici v Zdraviliškem parku postavilo in odkrilo skromen Rikljev doprski kip, podelili so 146 plaket za blejski turizem najzaslužnejšim turističnim delavcem in delovnim organizacijam. Društvo je izdalo tudi krajšo brošuro o Rikliju, ki jo je napisal Božo Benedik. O Rikliju so dokaj obširno pisale tudi blejske turistične informacije.

Leta 1981 so v radovljiški občini ustanovili Občinsko turistično zvezo Radovljica. Vanjo se je vključilo 11 turističnih društev, zadnje se je s precejšnjimi pomisleki vključilo prav Turistično društvo Bled, ki v občinski zvezi ni videlo koristi. Zaradi takih pomislov se je ustanovitev občinske zveze zavlekla skoraj za leto dni. Prvi predsednik Občinske turistične zveze Radovljica je bil Leopold Pernuš, nato pa so se predsedniki menjavali z enoletnim mandatom. K uspehom Turističnega društva Bled so poleg njegovih predsednikov in tajnikov veliko pripomogli tudi številni domačini, ki so več let sodelovali v upravnem odboru in društvenih komisijah. Med najbolj delavnimi je bil Rajko Gradnik, ki je s svojim znanjem in izkušnjami močno vplival na razvoj blejskega turizma. Med zelo delavnimi je potrebno omeniti večkratne člane upravnega odbora in komisij. To so bili Vlado Janežič, Vlado Gogala, Zvonko Janežič, Ivan Zupan, Jože Zupan, Jožko Žemva, Božo Benedik, Ivan Vidic, Franc Dolar, Franc Kunstelj, Darko Hribar, Franc Jazbec in Leo Korošec. Nekateri med njimi so še vedno dejavni. Krajši čas pa so v društvenih organih delovali Jože Konič, Janez Žerovc, Vinko Marolt, Franc Učakar, Janko Bidovec, Viktor Pogačar, dr. Branko Lubej, Rado Jemc in drugi. Veliko pa je bilo tudi članov upravnega odbora in komisij, ki so v njih delovali le po en mandat. Pomemben doprinos k turizmu na Bledu so prispevali tudi stalno zaposleni pri Turističnem društvu Bled. Poleg tajnikov so bili to Zvonko Janežič, Darko Hribar, Mira Gradnik in Jožica Poljanec, ki vodi administracijo društva že več kot trideset let. Krajši čas je bil pri društvu zaposlen tudi Vlado Janežič. Med turističnimi delavci, ki so imeli vodilno vlogo pri Turističnem društvu Bled, naj omenim Bogdana Šanco in Franca Šmita. Oba sta, vsak v svojem obdobju, krojila usodo blejskega turizma. Vestno in z veliko vnemo sta sledila razvoju domačega turizma, spremljala pa sta tudi razvoj turizma pri naših sosedih.

Turistično društvo Bled ima tudi dva častna člana. To sta Pavle Merlak in Jože Kapus.

Ves čas delovanja po vojni pa Turistično društvo Bled nima rešenega prostorskega problema. Glede na svoj pomen bi moralo društvo imeti dostojno informacijsko-sprejemno pisarno v središču Bleda. Vendar so društvene prostore v povojnem času pogosto premeščali. Prva leta je bil sedež društva v prizidku starega hotela Park. Ko so hotel leta 1975 porušili, se je društvo selilo v prostore vile Savica, nato pa v bivšo lekarno na Ljubljanski cesti. Ko so leta 1987 porušili tudi to stavbo, se je društvo preselilo v zasilne prostore Tovarne čipk in vezenin Bled, to je ob današnjih prostorih trgovske organizacije Emona. Vse povojno obdobje si Turistično društvo Bled, kljub številnim gradnjam v središču Bleda, ni uspelo pri-

dobiti sodobnih pisarniških in sprejemnih prostorov v središču kraja. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da si blejski turistični delavci niso kaj dosti prizadevali, da bi poslovne prostore pridobili v središču Bleda. Tudi informativni center, skupaj s prodajalno spominkov, ki je zadaj za Kazino, ima neprimer- no lokacijo.

V okvir turistične ponudbe, ki ima odločilen vpliv na število gostov v turističnem kraju, spadajo dobra turistična organiziranost, domiselna propaganda, zanimive in kvalitetne prireditve, urejenost kraja itd. Na turistični priliv gostov močno vplivata tudi zunanja in notranja politična situacija ter domači življenjski standard. Pomembne pa so tudi pogosto nepredvidljive okolnosti, ki močno vplivajo na pritek gostov v turistične kraje. Taka momenta sta npr. vreme, ki je v alpskem svetu močno spremenljivo in zdravstvene razmere, kot so npr. različne epidemije (črne koze leta 1962).

Izredno velik pomen za turistični razvoj kraja imajo turistične prenočitvene kapacitete. V razvitih letoviščih naštejejo na enega domačega prebivalca najmanj po dva do tri goste. Na Bledu pa ne dosežejo niti enega gosta na domačina.

Oglejmo si še nekaj podatkov o blejskih zmogljivostih, številu gostov in nočitev:

Turistične zmogljivosti

leto	hoteli	pensioni	zasebne sobe	gostišča	skupaj
1940	1.220	510	950	80	2.760
1948	960	272	802	200	2.234
1958	1.280	240	194		1.714
1959	1.001	307	839	54	2.201
1964	1.106	572	1.503	51	3.232
1966	1.262	572	1.450	51	3.335
1968	1.411	539	1.650	75	3.675
1975	1.741	338	1.728	71	3.878
1979	1.941	655	1.254	50	3.900
1983	1.823	726	1.009	42	3.600
1984	2.000	698	994	118	3.810
1986	2.068	698	1.089	89	3.944
1987	2.154	698	1.302	89	4.243
1989	2.204	493	1.405	89	4.191

Število gostov

leto	domači	tuji	skupaj
1939	5.934	18.411	24.345
1951	29.646	3.386	33.032
1958	29.419	20.388	49.807
1960	45.295	23.808	69.103
1964	4.657	4.424	9.081
1969	6.736	12.726	19.462
1973	3.030	8.568	11.590
1983	62.748	71.829	134.577
1985	53.048	99.165	152.213
1986	57.050	101.467	158.517
1987	47.254	101.497	148.751
1988	41.643	102.468	144.111

Nočitve

leto	domači	tuji	skupaj
1939	53.514	132.068	185.582
1951	225.589	14.516	240.105
1958	119.230	77.614	196.844
1960	167.376	81.335	248.711
1964	20.339	27.490	47.029
1965	24.243	33.438	57.681
1969	33.161	44.969	78.132
1973	14.172	45.137	59.309
1983	233.397	314.113	547.510
1985	208.806	421.262	630.068
1986	231.428	418.845	650.273
1987	187.850	441.331	629.181
1988	170.831	458.712	629.543

S kratko oceno povojnega blejskega turizma oziroma delovanja Turističnega društva Bled lahko ugotovimo, da je imel Bled v obdobju po končani drugi svetovni vojni vodilno vlogo v razvoju gorenjskega in slovenskega turizma. Poleg običajnih propagandnih prijemov in prireditvev, si je blejsko turistično društvo pridobilo ugled s svojimi Blejskimi turističnimi informacijami in z vsakoletnim Poslovnim turističnim poročilom.

Čeprav je Bled zaostal v sodobni komunalni opremljenosti in izgradnji turističnih kapacitet ter druge pomembne infrastrukture, je blejski turizem vseeno dosegel vidne uspehe,

kar dokazujejo številni rekreacijski objekti in številna slovenska in jugoslovanska priznanja za ureditev letovišča. Blejsko turistično gospodarstvo dolguje svojemu Turističnemu društvu zahvalo za prijetno počutje številnih domačih in tujih gostov. Da turističnega obiska ni bilo še več, je krivo pomanjkanje turističnih kapacitet oziroma njihovo zakasnelo povečevanje. Za take razmere pa ni krivo le Turistično društvo Bled, ampak tudi turistično gospodarstvo in občinska uprava, ki ji vse povojno obdobje ni uspelo izdelati smelejšega programa za turistični razvoj Bleda.

VIRI

— Turistično društvo Bled, zapisniki sej 1952–1986 — Turistično društvo Bled, poročila o turističnih sezonah na Bledu v letih 1958, 1961, 1964, 1973, 1974 in 1987.

LITERATURA

Janez Kopač, Razvoj turizma na Gorenjskem in delovanje Gorenjske turistične zveze do aprila 1959, Gorenjska, revija Gorenjske turistične zveze Kranj, Kranj 1987, št. 1–2, str. 8–16 — inž. Vekoslav Sršen, Program turističnega razvoja Bleda, Ljubljana 1954

Za informacije se zahvaljujem tudi Jožici Poljanec s Turističnega društva Bled.

